

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
Vivulskio g. 11, Vilnius

2011-02-28 Nr. 08/02-2-257
Į 2011-01-28 Nr. (16.3-42)SD-654

Kopija
Ministro Pirmininko tarnybai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO NR. 4271-05 DERINIMO

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtu ir pateiktu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 405 „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu (toliau – Projektas), teikia savo nuomonę ir pasiūlymus dėl minėto projekto tobulinimo:

1. Atsižvelgiant į tai, kad Projekto V dalyje „Vaiko globos (rūpybos) priežiūra“ reglamentuojama tiek laikinosios, tiek nuolatinės globos priežiūra, taip pat siekiant išvengti nuostatų, reglamentuojančių laikinosios globos priežiūrą, atkartojimo Laikinosios globos organizavimo nuostatuose, pakartotinai Projekto rengėjams siūlytina apsvarstyti galimybę atsisakyti vaiko nuolatinės ir laikinosios globos (rūpybos) reglamentavimo skirtingo lygmens teisės aktuose bei Vaiko globos organizavimo nuostatuose, tvirtinamuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, išsamiai reglamentuoti abiejų globos rūšių – tiek nuolatinės, tiek laikinosios – organizavimo tvarką.

2. Atsižvelgiant į tai, kad Projektas papildytas naujomis nuostatomis, reglamentuojančiomis pagrindinius fizinio asmens pasirengimo globai (rūpybai) patikrinimo, mokymo ir kt. aspektus, globojamo (rūpinamo) vaiko svečiavimosi tvarką, detalčiau išdėstytos globos priežiūra (Projekto 13-21, 45-82 punktai) reglamentuojančios nuostatos, siūlytina papildyti Projekto 3 punktą sąvokomis, naudojamomis minėtuose punktuose (pvz. trumpalaikis ir ilgalaikis svečiavimasis, vaiko globos priežiūra, vaiko laikinosios globos (rūpybos) patikrinimas, vaiko laikinosios globos (rūpybos) kokybės įvertinimas, vaiko nuolatinės globos (rūpybos) kokybės įvertinimas ir kt.).

3. Siekiant sumažinti administracinę naštą asmenims, norintiems tapti globėjais, taip pat siekiant spartesnio asmenų, norinčių tapti globėjais, pasirengimo vaiko globai (rūpybai) proceso, siūlytina svarstyti galimybę sutrumpinti terminus, nustatytus Projekto 13, 14, 16 punktuose, taip pat supaprastinti dokumentų pateikimo tvarką, atsisakant reikalavimo asmeniui, norinčiam tapti globėju, pateikti dokumentus (informaciją), kuriuos gali surinkti vaiko teisių apsaugos skyrius, pvz. informaciją iš valstybės registru bei kitų valstybės ir/ar savivaldybių institucijų.

4. Siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo, papildyti Projekto 17 punktą, po žodžių „vaiko globėju (rūpintoju)“ įrašant žodžius „išskyrus artimuosius giminaičius“.

5. Papildyti Projekto 24 punktą, po žodžio „asmens“ įrašant žodžius „pretenduojančio tapti vaiko globėju (rūpintoju)“.

6. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė pritaria Projekto rengėjų siekiui be tėvų globos likusį vaiką kaip įmanoma greičiau apgyvendinti šeimos aplinkoje, tačiau atsižvelgdama į tai, kad ne visi be tėvų globos likę vaikai gali būti įrašyti į Galimų įvaikinti vaikų sąrašą ir vėliau įvaikinti, siūlo tikslinti Projekto 29 punkto nuostatas, nustatant, jog asmuo, įrašytas į norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, sąrašą, laikinuoju be tėvų globos likusio jaunesnio kaip 3 mėnesių vaiko globėju gali būti paskirtas tik tuo atveju, kai vaikas atitinka visus kriterijus, būtinus įrašymui į Galimų įvaikinti vaikų sąrašą.

Priešingu atveju, Projekto rengėjų siūlomas reglamentavimas gali paskatinti ydingos praktikos formavimąsi, kai bus dirbtinai skatinamos ir sukuriamos sąlygos, būtinos vaikų įrašymui į Galimų įvaikinti vaikų sąrašą, nebus dirbamas socialinis darbas su šeima, siekiant gražinti vaiką į šeimą, taip pat gali dar labiau paskatinti šiuo metu besiformuojančią ydingą praktiką, kai vaikai be teismo leidimo iki teismo sprendimo dėl įvaikinimo įsiteisėjimo yra perkeliami į galimų tėvų šeimas, taip pat neigiamas teismo sprendimų, susijusių su vaikų gyvenamosios vietos nustatymu, globa, įvaikinimu, nevykdymo tendencijas.

Svarbu paminėti ir neigiamą psichologinį – emocinį tokio reglamentavimo aspektą: asmenims, siekiantiems įsivaikinti, bus suteikti nepagrįsti lūkesčiai; tarp vaiko ir laikinųjų globėjų užsimegs psichologinis ir emocinis ryšys, kurio nutraukimas (ne visais atvejais vaikai galės būti įvaikinti) turės neigiamų pasekmių vaikui.

7. Siūlytina papildyti Projekto 32.3. punktą, po žodžio „išlaikymą“, įrašant žodžius „jei vaiko teisių apsaugos skyrius ar prokuroras, gindamas viešąjį interesą, nesikreipė dėl išlaikymo vaikui priteisimo“.

8. Siekiant išsamesnio vaiko svečiavimosi instituto reglamentavimo, taip pat atsižvelgiant į tai, kad už globojamo (nepriklausomai nuo globos formos – šeimoje ar institucijoje) vaiko teisių ir interesų apsaugą bei įgyvendinimą atsakomybę dalinasi ir globėjas, ir valstybės bei savivaldos vaiko teisių apsaugos ir užtikrinimo institucijos, taip pat atsižvelgiant į tai, kad ir šeimoje globojamas vaikas gali svečiuotis biologinių tėvų šeimoje, siūlytina papildyti Projekto IV dalį „Vaiko globos (rūpybos) vykdymas“ nuostatomis, reglamentuojančiomis vaikų, globojamų šeimose, svečiavimosi tvarką.

9. Siūlytina papildyti Projekto IV dalį „Vaiko globos (rūpybos) vykdymas“ nuostatomis, įtvirtinančiomis reikalavimus (sveikatos būklė, teistumas ir kt.) asmenims, kurių šeimose svečiuosis vaikas (vaikai).

10. Siūlytina didinti Projekto 46.1 ir 46.2 punktuose nurodytą minimalų vaiko amžių, kuriam esant vaikas gali svečiuotis priimančio asmens šeimoje. Atsižvelgiant į vaikų gebėjimą tinkamai įvertinti svečiavimosi paskirtį bei jo esmę, siekiant nesukelti nepagrįstų lūkesčių, siūlytina nustatyti, kad svečiuotis gali būti išleidžiamas ne jaunesnis nei 7 metų vaikas, išskyrus atvejus, kai vaikas išleidžiamas pas giminaičius, su kuriais vaiką sieką emocinis ryšys.

11. Papildyti Projekto 46.4. punktą, nustatant galimybę vaikui svečiuotis tėvų, kuriems apribota tėvų valdžia, ne tik vaiko teisių apsaugos skyriaus teikimu ir globėjo (rūpintojo) leidimu, bet ir tėvų prašymu.

12. Siekiant apsaugoti ir ginti teisėtus vaiko interesus ir jo teises bei atsižvelgiant į tai, kad ne visais atvejais, pradėjus globos (rūpybos) šeimoje ar šeimynoje nustatymo ar ikiteisminį įvaikinimo procesą, vaikui nustatoma globa (rūpyba) šeimoje, kurioje vaikas svečiuojasi, taip pat tėvais teismas gali nepaskirti šeimos, kurioje svečiuojasi vaikas, siūlytina papildyti Projekto IV dalį „Vaiko globos vykdymas“ nuostatomis, konkrečiai apibrėžiančiomis tokio svečiavimosi trukmę.

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Civilinio kodekso 3.222 nuostatomis, vykstant *teisminiam įvaikinimo procesui*, būsimiems tėviams valstybinės įvaikinimo institucijos prašymu

ar savo iniciatyva *teismas* iki įvaikinimo gali nustatyti nuo šešių iki dvylikos mėnesių bandomąjį laiką ir perkelti vaiką gyventi, auklėti ir išlaikyti į būsimųjų tėvių šeimą.

13. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė nepritaria Projekto rengėjų siūlymui įtvirtinti dvi svečiavimosi rūšis – trumpalaikį svečiavimąsi, trunkantį iki 3 mėnesių, bei laikiną, trunkantį iki 1 metų, taip pat nepritaria numatyta Projekto svečiavimosi trukmei.

Tokią vaiko teisių apsaugos kontrolierės poziciją lėmė tai, kad pagal Projekto 45 punktą, vaikas išleidžiamas svečiuotis laikinai: t.y. savaitgaliais ir/ar švenčių dienomis bei atostogų metu, t.y. tokia formuluotė suponuoja, jog svečiavimosi laikotarpis negali būti ilgesnis nei 3 mėnesiai (vasaros atostogų laikotarpis mokymo įstaigose). Ilgesnės trukmės vaiko svečiavimasis šeimose, vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, prilygsta vaiko gyvenimui skyrium nuo globėjo.

14. Siūlytina Projekto 50 punkte nustatyti ilgesnį nei 3 kalendorinių dienų terminą įvertinti informacijai apie asmenį, taip pat išsiaiškinti vaiko svečiavimosi sąlygas kviečiančios šeimos namuose.

15. Kritikuotinas teisės globėjui (rūpintojui) savarankiškai įvertinti asmens tinkamumą priimti vaiką svečiuotis iki 3 mėnesių suteikimas, nes globėjas (rūpintojas) dėl objektyvių priežasčių (asmens duomenų apsauga ir kt.) neturi galimybės surinkti informacijos apie asmens sveikatos būklę, galimą teistumą, galimai buvusį nušalinimą nuo globėjo (rūpintojo) pareigų, tėvų valdžios ribojimą ir kt. Todėl siūlytina Projekto 50 ir 53 punktuose nustatyti vienodus reikalavimus informacijai, kurios pagrindu globėjas išduoda trumpalaikį ar laikiną leidimą, ir jo išdavimo tvarkai bei įtvirtinti globėjo pareigą abiem atvejais kreiptis į vaiko teisių apsaugos skyrių dėl išvados apie asmens tinkamumą priimti vaiką svečiuotis į šeimą.

Atsižvelgiant į tai, kad žala vaikui gali atsirasti tiek trumpalaikio, tiek laikino svečiavimosi metu, siūlytina suvienodinti ir globėjo (rūpintojo) apsilankymų globotinio (rūpintinio) svečiavimosi vietoje periodiškumą.

16. Tikslintinos Projekto 55.4. punkto nuostatos, nes vaiko laikino svečiavimosi (trukmė ilgesnė nei 3 mėnesiai, bet ne daugiau kaip metai) įvertinimas turi būti atliekamas ne pasibaigus svečiavimuisi, o periodiškai lankant vaiką.

17. Neaiškūs Projekto rengėjų argumentai, kuriais remiantis numatytas tik leidimo dėl trumpalaikio (iki 3 mėnesių) svečiavimosi atšaukimas, todėl siūlytina papildyti Projekto 55 punktą nuostatomis, analogiškais įtvirtintoms 51 punkte.

18. Pagal sisteminę 56 bei 57 punktų analizę, užsienio valstybėje gyvenantis fizinis asmuo gali kreiptis dėl vaiko svečiavimosi jo šeimoje tik tuo atveju, jei jis yra vaiko giminaitis (Projekto 56 punktas), todėl siūlytina Projekto 57.1 punkte išbraukti žodžių junginį „ar kitus“.

19. Papildyti Projektą nuostatomis, nurodančiomis dokumentus ir informaciją, kurią turi pateikti užsienio valstybės organizacija, besikreipianti dėl vaikų svečiavimosi užsienio valstybėse gyvenančiose šeimose.

20. Atsižvelgiant į šio rašto 8 punkte nurodytus argumentus, siūlytina papildyti Projekto 61 punktą nuostatomis, apibrėžiančiomis maksimalų nepertraukiamą svečiavimosi terminą užsienio valstybėje gyvenančio giminaičio šeimoje (pvz., 3 mėnesiai).

21. Papildyti Projekto 62 punktą nuostatomis, nustatančiomis reikalavimą pateikti informaciją apie šeimas, gyvenančias užsienyje, kuriose svečiuosis vaikai. Taip pat šis punktas turėtų būti papildytas nuostatomis, apibrėžiančiomis reikalavimus šeimoms, kuriose svečiuosis vaikai.

22. Projekto 61.2 bei 65.2 punktuose po žodžių „privalomosios (būtinios) sąlygos“ vietoj kalbėlio įrašyti dvitaškį.

23. Išbraukti Projekto 71.3 punktą, nes vaiko laikinas svečiavimasis užsienio valstybėje negali trukti ilgiau kaip 3 mėnesius ir šis laikotarpis bei vaiko išvykimo faktas nėra pagrindas atleisti vaiko teisių apsaugos skyrių nuo pareigos vykdyti vaiko globos (rūpybos) priežiūrą.

24. Siūlyta papildyti Projekto V dalį „Vaiko globos priežiūra“ nuostatomis apie vaiko nuolatinės globos (rūpybos) patikrinimus.

25. Abejonių kelia Projekto rengėjų pasirinkta vaiko globos (rūpybos) kokybės vertinimo sąvoka, nes ji yra artima socialinės globos kokybės vertinimo sąvokai. Siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo, siūlytina naudoti šiuo metu vartojamą sąvoką „globos (rūpybos) peržiūra“.

Paminėtina, kad atliekant vaiko globos (rūpybos) priežiūrą bei periodines peržiūras bei priimant sprendimus, susijusius su globos forma, rūšimi, globėjo pakeitimu ir kt., svarbu turėtų būti ir socialinės globos paslaugų kokybė.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

